

Практичний тур

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ АРХЕОЛОГІЧНИХ ЗНАХІДОК

Аналіз решток людей цікавий не лише тим, що дозволяє прослідкувати історію становлення нашого виду. Вид людина розумна – зручний об'єкт для виявлення загальних закономірностей еволюції. Адже анатомія нашого виду описана набагато краще ніж для інших видів, археологічні знахідки надають велику кількість добре датованого матеріалу, що дозволяє застосовувати статистичні методи.

Мета роботи: дослідити остеологічний матеріал із археологічних розкопок середньовічних пам'яток України.

Матеріали та обладнання: таблиця чергування зубів (далі – **таблиця 1**), таблиця стирання зубів (далі – **таблиця 2**), схема заростання швів (далі **рисунок 1**), гумові нестерильні рукавички, маска медична.

Хід роботи

Для успішного виконання роботи необхідно слідкувати за часом, оскільки кожний зразок буде видано на 5 хв. Повторне повернення до попередніх зразків неможливе, навіть при умові економії часу на інших зразках.

- Одягніть маску медичну та гумові рукавички.
- Огляньте остеологічний матеріал, що лежить на Вашому столі. Опираючись на знання анатомії людини, встановіть:
  - Які кістки наявні.
  - Стать людини, якій належали рештки.
  - За наявності пошкоджень, які людина отримала за життя (в тому числі в момент смерті), охарактеризуйте пошкодження.
  - Результати, отримані під час виконання пунктів 2.1, 2.2 та 2.3, запишіть в **таблицю** бланку для відповідей.
- Якщо остеологічний матеріал представлено кістками черепа, то, використовуючи **таблицю 1**, **таблицю 2** та **рисунок 1**, встановіть приблизний вік, в якому померла людина. Відповідь запишіть в **таблицю** бланку для відповідей.
- Виконайте завдання, наведені в **пунктах 2 і 3** для наступних зразків остеологічного матеріалу.

Таблиця 1

Прорізання і чергування зубів в залежності від віку

Зуби	Молочні		Постійні	
	нижні	верхні	нижні	верхні
різці середні	6-8 місяців	8-9 місяців	5,5-8 років	6-10 років
різці бічні	10-12 місяців	9-11 місяців	9,5 років	8,5-14 років
ікла	18-20 місяців	17-19 місяців	9,5-12,5 років	9-14 років
премоляри перші	13-15 місяців	12-14 місяців	9-12,5 років	10-14 років
премоляри другі	22-24 місяці	21-23 місяці	9,5-15 років	9-14 років

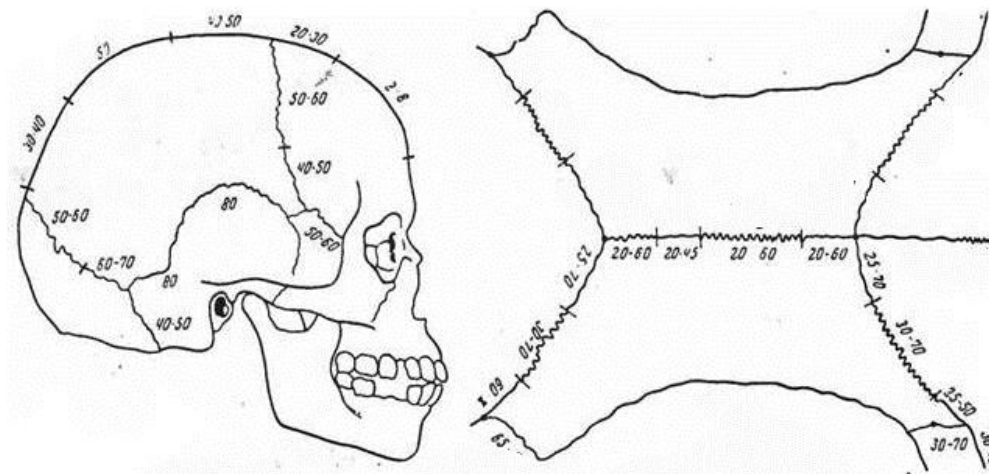
моляри перші	-	-	5-7,5 років	5-8 років
моляри другі	-	-	10-14 років	10,5-14,5 років
зуби мудрості	-	-	18-25 років	18-25 років

Таблиця 2

Ступінь стертості жувальної поверхні зубів в залежності від віку

Вік, роки	Різці	Ікла	Премоляри	Перші моляри	Другі моляри
13-14	0-1	0	0	0	0
14-16	1	0	1	0	0
16-18	1-2	1	1	1	0
18-20	2-3	2	2	2	1
20-25	2-3	2	2	2	2
25-30	3	2	2-3	2-3	2
30-35	3	2-3	2-3	3	2-3
35-40	3	3	3	3-4	3
40-50	3-4	3-4	3-4	4	3-4
50-60	4-5	4	4	5	4
60-70	5-6	5	5-6	5-6	6

Примітка: 0 – емаль майже не пошкоджена; 1 – помітне початкове стирання емалі; 2 – наявні окремі ділянки дентину; 3 – дентин займає центр поверхні; 4 – дентин займає більше половини поверхні; 5 – емаль наявна лише по краю поверхні; 6 – поверхня стерта.

Рисунок 1. Схема стирання швів (числа вказують на орієнтовний вік стирання)

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ АРХЕОЛОГІЧНИХ ЗНАХІДОК

(бланк для відповіді)

№ зразка	Кістка або кістки	Стать (поставте знак X в комірці з вірною відповіддю)			Вік (якщо ступінь збереження решток не дозволяє встановити вік, напишіть "встановити неможливо")	Характеристика прижиттєвих пошкоджень (за відсутності слідів прижиттєвих пошкоджень напишіть "пошкодження не помітно")
		більш ймовірно, що чоловік	більш ймовірно, що жінка	стать встановити неможливо		
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						